

— Laske tehtävät 1 + 2 eri papereille kuin tehtävät 3 + 4 —

TASKULASKIN SALLITTU, EI APUKIRJALLISUUTTA.

1. Tyhjässä avaruudessa on kaksi toisiaan hipaisevaa varauspalloa (säde a) oheisen kuvan mukaisesti. Varauksijakutuma on niissä tasainen $\rho = Q/(4\pi a^3/3)$.

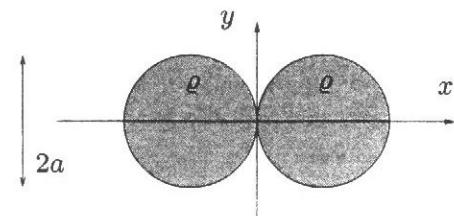
(a) Laske sähkökenttä \mathbf{E} (suunta ja suuruus) pisteessä

i. $x = a, y = z = 0$ (siis toisen pallon keskipisteessä)

ii. $x = y = z = a$

(b) Määritä kaikki paikat, joissa kenttä häviää, $\mathbf{E} = 0$.

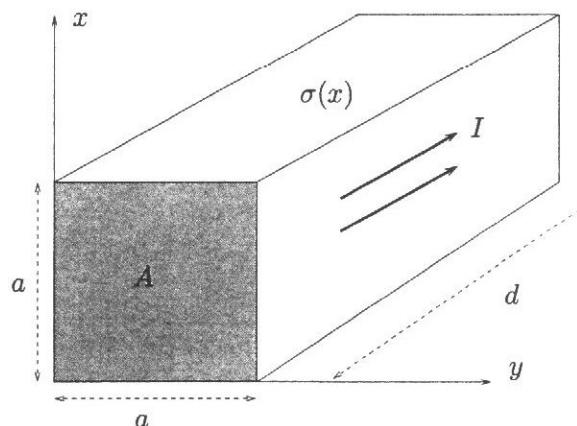
2. Pistevaraust Q on korkeudella b maadoitetusta johdetasosta. Laske sähkökenttävektori kuvan osoittamassa kohdassa johteen pinnalla. Kuinka paljon sähkökenttä ko. paikassa muuttuu (suuruudeltaan ja suunnaltaan), jos johdetaso poistetaan?

3. Suorakulmainen vastus, jonka pituus on $d = 10 \text{ cm}$, ja poikkipinta-ala $A = a \times a = 2 \text{ cm} \times 2 \text{ cm}$ on täytetty epähomogenisella materiaalilla, jonka johtavuus muuttuu lineaarisesti vastukan poikittaisen etäisyyden x funktiona arvosta $\sigma_1 = 1 \text{ S/m}$ arvoon $\sigma_2 = 5 \text{ S/m}$ kaavan

$$\sigma(x) = \sigma_1 + \frac{\sigma_2 - \sigma_1}{a}x$$

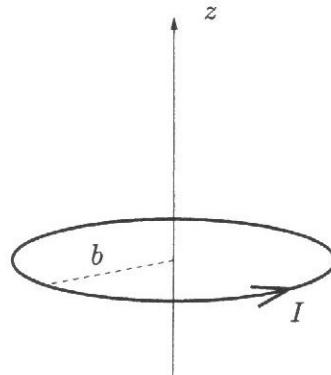
mukaisesti. Vastukan läpi kulkevan virrantiheyden oletetaan olevan joka kohdassa z :n suuntainen: $\mathbf{J}(\mathbf{r}) = \mathbf{u}_z J(\mathbf{r})$. Laske vastukan resistanssi R .

4. Biot-Savartin lain mukaan differentiaalinen tasavirta-alkio Idl synnyttää etäisyydelle D magneettikentän

$$d\mathbf{H} = \frac{Idl \times \mathbf{u}_D}{4\pi D^2}$$

Laske sen perusteella b -säteisen ympyränmuotoisen virtasilmukan, jossa kulkee virta I , magneettikenttä \mathbf{H} kahdessa pisteessä: silmukan keskellä origossa ($x = y = z = 0$) ja silmukan aksellilla, sen yläpuolella kohdassa $x = y = 0, z = b$.

Nablaoperaatiot

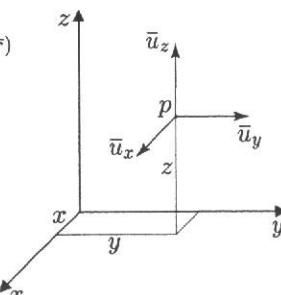
Karteesinen koordinaatisto

$$\nabla f(\bar{r}) = \bar{u}_x \frac{\partial}{\partial x} f(\bar{r}) + \bar{u}_y \frac{\partial}{\partial y} f(\bar{r}) + \bar{u}_z \frac{\partial}{\partial z} f(\bar{r})$$

$$\nabla \times \bar{f} = \begin{vmatrix} \bar{u}_x & \bar{u}_y & \bar{u}_z \\ \frac{\partial}{\partial x} & \frac{\partial}{\partial y} & \frac{\partial}{\partial z} \\ f_x & f_y & f_z \end{vmatrix}$$

$$\nabla \cdot \bar{f}(\bar{r}) = \frac{\partial}{\partial x} f_x(\bar{r}) + \frac{\partial}{\partial y} f_y(\bar{r}) + \frac{\partial}{\partial z} f_z(\bar{r})$$

$$\nabla^2 f = \frac{\partial^2 f}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 f}{\partial y^2} + \frac{\partial^2 f}{\partial z^2}$$

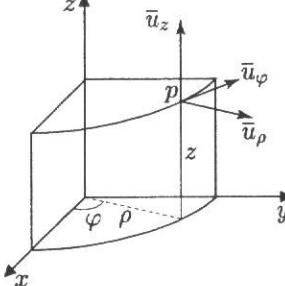
Sylinterikoordinaatisto

$$\nabla f(\bar{r}) = \bar{u}_\rho \frac{\partial}{\partial \rho} f + \bar{u}_\varphi \frac{1}{\rho} \frac{\partial}{\partial \varphi} f + \bar{u}_z \frac{\partial}{\partial z} f$$

$$\nabla \times \bar{f} = \frac{1}{\rho} \begin{vmatrix} \bar{u}_\rho & \rho \bar{u}_\varphi & \bar{u}_z \\ \frac{\partial}{\partial \rho} & \frac{\partial}{\partial \varphi} & \frac{\partial}{\partial z} \\ f_\rho & \rho f_\varphi & f_z \end{vmatrix}$$

$$\nabla \cdot \bar{f} = \frac{1}{\rho} \frac{\partial}{\partial \rho} (\rho f_\rho) + \frac{1}{\rho} \frac{\partial}{\partial \varphi} f_\varphi + \frac{\partial}{\partial z} f_z$$

$$\nabla^2 f = \frac{1}{\rho} \frac{\partial}{\partial \rho} \left(\rho \frac{\partial f}{\partial \rho} \right) + \frac{1}{\rho^2} \frac{\partial^2 f}{\partial \varphi^2} + \frac{\partial^2 f}{\partial z^2}$$

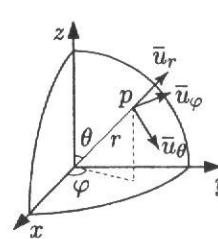
Pallokoordinaatisto

$$\nabla f(\bar{r}) = \bar{u}_r \frac{\partial}{\partial r} f + \bar{u}_\theta \frac{1}{r} \frac{\partial}{\partial \theta} f + \bar{u}_\varphi \frac{1}{r \sin \theta} \frac{\partial}{\partial \varphi} f$$

$$\nabla \times \bar{f} = \frac{1}{r^2 \sin \theta} \begin{vmatrix} \bar{u}_r & r \bar{u}_\theta & r \sin \theta \bar{u}_\varphi \\ \frac{\partial}{\partial r} & \frac{\partial}{\partial \theta} & \frac{\partial}{\partial \varphi} \\ f_r & r f_\theta & r \sin \theta f_\varphi \end{vmatrix}$$

$$\nabla \cdot \bar{f} = \frac{1}{r^2} \frac{\partial}{\partial r} (r^2 f_r) + \frac{1}{r \sin \theta} \frac{\partial}{\partial \theta} (\sin \theta f_\theta) + \frac{1}{r \sin \theta} \frac{\partial}{\partial \varphi} f_\varphi$$

$$\nabla^2 f = \frac{1}{r^2} \frac{\partial}{\partial r} \left(r^2 \frac{\partial f}{\partial r} \right) + \frac{1}{r^2 \sin \theta} \frac{\partial}{\partial \theta} \left(\sin \theta \frac{\partial f}{\partial \theta} \right) + \frac{1}{r^2 \sin^2 \theta} \frac{\partial^2 f}{\partial \varphi^2}$$

Koordinaattimuunnokset vektorille \bar{f}

Karteesinen \leftrightarrow sylinterikoordinaatisto

$$x = \rho \cos \varphi, \quad y = \rho \sin \varphi, \quad z = z,$$

$$\rho = \sqrt{x^2 + y^2}, \quad \varphi = \arctan(y/x), \quad z = z.$$

$$\begin{pmatrix} f_x \\ f_y \\ f_z \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \cos \varphi & -\sin \varphi & 0 \\ \sin \varphi & \cos \varphi & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} f_\rho \\ f_\varphi \\ f_z \end{pmatrix},$$

$$\begin{pmatrix} f_\rho \\ f_\varphi \\ f_z \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \cos \varphi & \sin \varphi & 0 \\ -\sin \varphi & \cos \varphi & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} f_x \\ f_y \\ f_z \end{pmatrix}.$$

Karteesinen \leftrightarrow pallokoordinaatisto

$$x = r \sin \theta \cos \varphi, \quad y = r \sin \theta \sin \varphi, \quad z = r \cos \theta,$$

$$r = \sqrt{x^2 + y^2 + z^2}, \quad \theta = \arctan \left(\frac{\sqrt{x^2 + y^2}}{z} \right), \quad \varphi = \tan^{-1} \frac{y}{x}$$

$$\begin{pmatrix} f_x \\ f_y \\ f_z \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \sin \theta \cos \varphi & \cos \theta \cos \varphi & -\sin \varphi \\ \sin \theta \sin \varphi & \cos \theta \sin \varphi & \cos \varphi \\ \cos \theta & -\sin \theta & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} f_r \\ f_\theta \\ f_\varphi \end{pmatrix},$$

$$\begin{pmatrix} f_r \\ f_\theta \\ f_\varphi \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \sin \theta \cos \varphi & \sin \theta \sin \varphi & \cos \theta \\ \cos \theta \cos \varphi & \cos \theta \sin \varphi & -\sin \theta \\ -\sin \varphi & \cos \varphi & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} f_x \\ f_y \\ f_z \end{pmatrix}.$$

Sylinteri \leftrightarrow pallokoordinaatisto

$$\rho = r \sin \theta, \quad \varphi = \varphi, \quad z = r \cos \theta,$$

$$r = \sqrt{\rho^2 + z^2}, \quad \theta = \arctan(\rho/z), \quad \varphi = \varphi.$$

$$\begin{pmatrix} f_\rho \\ f_\varphi \\ f_z \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \sin \theta & \cos \theta & 0 \\ 0 & 0 & 1 \\ \cos \theta & -\sin \theta & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} f_r \\ f_\theta \\ f_\varphi \end{pmatrix},$$

$$\begin{pmatrix} f_r \\ f_\theta \\ f_\varphi \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \sin \theta & 0 & \cos \theta \\ \cos \theta & 0 & -\sin \theta \\ 0 & 1 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} f_\rho \\ f_\varphi \\ f_z \end{pmatrix}.$$

Vektori-integraalilaskennan kaavoja

Karteesinen koordinaatisto

$$\overline{d\ell} = \bar{u}_x dx + \bar{u}_y dy + \bar{u}_z dz$$

$$\overline{dS_x} = \bar{u}_x dy dz$$

$$\overline{dS_y} = \bar{u}_y dx dz$$

$$\overline{dS_z} = \bar{u}_z dx dy$$

$$dV = dx dy dz$$

Sylinterikoordinaatisto

$$\overline{d\ell} = \bar{u}_\rho d\rho + \bar{u}_\varphi \rho d\varphi + \bar{u}_z dz$$

$$\overline{dS_\rho} = \bar{u}_\rho \rho d\rho dz$$

$$\overline{dS_\varphi} = \bar{u}_\varphi \rho d\rho dz$$

$$dV = \rho d\rho d\varphi dz$$

Pallokoordinaatisto

$$\overline{d\ell} = \bar{u}_r dr + \bar{u}_\theta r d\theta + \bar{u}_\varphi r \sin \theta d\varphi$$

$$\overline{dS_r} = \bar{u}_r r^2 \sin \theta d\theta d\varphi$$

$$\overline{dS_\theta} = \bar{u}_\theta r \sin \theta dr d\varphi$$

$$\overline{dS_\varphi} = \bar{u}_\varphi r dr d\theta$$

$$dV = r^2 \sin \theta dr d\theta d\varphi$$

$$\text{Gaussin lause } \int_V \nabla \cdot \bar{f} dV = \oint_S \bar{f} \cdot \overline{dS}$$

$$\text{Stokesin lause } \int_S \nabla \times \bar{f} \cdot \overline{dS} = \oint_C \bar{f} \cdot \overline{d\ell}$$

Vakioita

$$\epsilon_0 = 8.854 \cdot 10^{-12} \frac{\text{As}}{\text{Vm}}$$

$$\mu_0 = 4\pi \cdot 10^{-7} \frac{\text{Vs}}{\text{Am}}$$

$$k_B = 1.38 \cdot 10^{-23} \frac{\text{J}}{\text{K}}$$

$$e = 1.60 \cdot 10^{-19} \text{ C}$$